

عمران

حسن رضایی هفتادر

پدر مریم، مادر عیسی. در قرآن سه بار از عمران یاد می‌شود و آل عمران عنوان سومین سوره قرآن است. در ضمن دو فراز از قصه‌های قرآن که به داستان مریم و مادرش اختصاص دارند، و در عبارات «زن عمران» (قرآن ۳۵، ۳) و «مریم، دختر عمران» (قرآن ۱۲، ۶۶) به عمران اشاره می‌شود. در فراز سوم که عنوان سومین سوره قرآن نیز از آن گرفته شده، عبارت «خاندان عمران» (قرآن ۳۳: ۳) به کار می‌رود که خداوند آنها را - به همراه آدم، نوح و خاندان ابراهیم - بر مردم جهان برتری داده است. در غالب تفسیرهای قرآن عبارت «خاندان عمران» کنایه از مریم و مسیح است که در ادامه سوره، آیاتی طولانی به آنها اختصاص می‌یابد. ولی یکی از مفسران نخستین، مقاتل بن سلیمان (وفات ۱۵۰/۷۶۷)، تفسیر دیگری اختیار کرد و عبارت «خاندان عمران» در آیه ۳۳ سوره آل عمران را ناظر بر خاندان موسی و هارون دانست (تفسیر، ج ۱، ۲۷۱). منشأ این اختلاف نظر در روایات اسلامی متأخر است که همین نام یعنی عمران را به پدر موسی و هارون یعنی عمر ام کتاب مقدس نیز نسبت دادند. اما سر منشأ خلط این دو شخصیت و خاندانشان در قرآن است، آن جا که همگام با گرایش مسیحیان به انطباق «الگویی» شخصیت‌های کهن کتاب مقدس بر شخصیت‌های جدیدتر، ظاهراً مریم مادر عیسی (mary) و مریم خواهر موسی، بر هم منطبق می‌شوند (قس. آیه ۲۸ سوره مریم که در آن مادر مسیح، خواهر هارون خوانده می‌شود).

در روایات، احادیث و افسانه‌های «قصه‌های پیامبران» (قصص الانبیاء)، مطلبی درباره این دو عمران یافت نمی‌شود. به زعم مفسران، این دو عمران دو شخص متفاوت اند که یک دوره زمانی طولانی، طبق بعضی منابع (رازی، تفسیر، ج ۸، ۲۴) یک دوره هزار و هشتصد ساله، میانشان فاصله انداخته است. پدر موسی و هارون، عمران بن یصهر یا عمران بن قاهت نام دارد که در مقایسه با انبوه روایات و اخبار مربوط به موسی و دیگر اعضای خاندانش، اطلاعات ناچیزی از او موجود است. در مورد پدر مریم یعنی عمران بن ماثان / ماتان، ذکر همین نکته کافی است که او قبل از تولد مریم درگذشت.

